

โชกุนกับการควบคุมอำนาจทางการเมืองการปกครอง สมัยโทกุงะวะตอนต้น ค.ศ. ๑๖๐๓-๑๖๕๑

The Shogunate and the Consolidation of Political Power
in the Early Tokugawa Period of 1603-1651

พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล*

Puengthip Kiattisahakul

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาถึงความรุ่งเรืองเรื่องของญี่ปุ่นสมัยโทกุงะวะตอนต้น (ค.ศ. ๑๖๐๓-๑๖๕๑) โดยมุ่งเน้นการอธิบายถึงการดำเนินการควบคุมอำนาจทางการเมืองการปกครองของโชกุนตระกูลโทกุงะวะที่มีโทกุงะวะอิเอะยะซุ (Tokugawa Ieyasu) โทกุงะวะ ฮิเดะทะดะ (Tokugawa Hidetada) และโทกุงะวะ อิเอะมิสึ (Tokugawa Iemitsu) เป็นผู้นำ มาตราการสำคัญที่โชกุนทั้งสามใช้ในการปกครองประเทศให้อยู่ภายใต้อำนาจของตระกูลโทกุงะวะอย่างมั่นคง คือการใช้ระบบการปกครองแบบกึ่งรวมอำนาจกึ่งกระจายอำนาจที่เรียกว่า “บากุ-ฮัน” (Baku-Han) โดยรัฐบาลโชกุนเป็นรัฐบาลกลางและมีรัฐบาลไต่เมียวเป็นรัฐบาลท้องถิ่น ส่วนในการควบคุมอำนาจทางการเมือง โชกุนตระกูลโทกุงะวะได้สร้างมาตราการเพื่อควบคุมอำนาจทางการเมืองของไต่เมียว โดย

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การแบ่งไต่เมียวตามความสัมพันธ์ระหว่างโชกุนกับไต่เมียว การออกกฎหมาย บุกะ โมะะ-ฮัตโตะ (Buke Sho-hatto) และการควบคุมไต่เมียวตามระบบชั้นกิน โคะตะอิ (Sankin Kotai) ส่วนในด้านการควบคุมอำนาจทางการเมืองของจักรพรรดิ โชกุนโทะกุงะวะเลือกที่จะใช้ทั้งวิธีการแสดงความเคารพและจงรักภักดีอย่างสูง ต่อจักรพรรดิ โดยการสร้างพระราชวังใหม่ที่ชื่อว่า “เกียวเอ็น” (Gyoen) ถวาย ให้จักรพรรดิ ในขณะที่เดียวกันได้ออกกฎหมาย “คุเงะ โมะะ-ฮัตโตะ” (Kuge Sho-hatto) เพื่อแทรกแซงและลดรอนอำนาจทางการเมืองการปกครองของ จักรพรรดิและราชสำนัก โชกุนตระกูลโทะกุงะวะทั้งสามคนประสบความสำเร็จ ในการควบคุมอำนาจทางการเมืองการปกครองของไต่เมียวและจักรพรรดิ ได้อย่างมั่นคง จนตระกูลโทะกุงะวะสามารถเข้ามาบริหารและปกครองประเทศ ได้อย่างต่อเนื่องยาวนานกว่า ๒๕๐ ปี (ค.ศ. ๑๖๐๓-๑๘๖๘)

คำสำคัญ : ตระกูลโทะกุงะวะ บากุ-ฮัน ชั้นกิน โคะตะอิ คุเงะ โมะะ-ฮัตโตะ

Abstract

This article studies the golden era of early Tokugawa Japan (1603–1651 A.D.), focusing on explaining the process by which the Tokugawa Shogunate under leadership of Tokugawa Ieyasu, Tokugawa Hidetada and Tokugawa Iemitsu consolidated their power over politics and governments. One important measure used by the three Shoguns to put the country firmly under their controls was a political system known as *Baku-Han* which was a combination of centralized and decentralized control. Within the system, the Shogunate acted as a central government while relegated local governments to the *Daimyo*. Political controls over the *Daimyo* were achieved by using

a hierarchical division of Daimyo according to their relations with the Shogunate, the proclamation of *Buke Sho-hatto* laws, and the use of *Sankin Kotai* system. In dealing with the Emperor, the Tokugawa Shoguns subtly asserted control by expressing loyalty and respect to the throne with the construction of new palace called *Gyoen*, while at the same time using *Kuge Sho-hatto* laws that effectively interfered and deprived the Emperor and his court of their power. The ability of these three Tokugawa Shoguns to successfully manipulate and control both the *Daimyo* and the Emperor became an underlining factor for the political success of the Tokugawa clan who continued to govern Japan for well over 250 years (1603–1868).

Keywords : Tokugawa Shogunate, Baku-Han, Sankin Kotai, Kuge Sho-hatto

ความนำ

ภายหลังจากกองทัพของโทกุงะวะ อิเอะยะซุ (Tokugawa Ieyasu) มีชัยชนะต่อกองทัพของกลุ่มเจ้าผู้ครองแคว้นทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ในสงครามเซกิงะฮาระ (The Battle of Sekigahara) เมื่อ ค.ศ. ๑๖๐๐ แล้ว อิเอะยะซุยังสามารถรวบรวมทั้งพันธมิตรและศัตรูให้อยู่ภายใต้อำนาจ และขยายอาณาเขตเข้ายึดดินแดนระหว่างเอโดะ (Edo) กับเกียวโต (Kyoto) พื้นที่บริเวณภาคกลางรวมทั้งที่ราบภาคตะวันออกซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ พร้อมทั้งได้สร้างปราสาทขึ้นที่เอโดะเพื่อเป็นศูนย์บัญชาการ ต่อมาใน ค.ศ. ๑๖๐๓ จักรพรรดิโกะ-โยะเซะอิ (Go-Yozei) ทรงแต่งตั้งให้อิเอะยะซุดำรงตำแหน่งเป็นเซอิ-ไตโชกุน (Sei-tai Shogun) หรือผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งเป็นตำแหน่งที่อยู่ตรงกลางระหว่างจักรพรรดิกับไต่เมียว หรือเป็นตัวแทนของจักรพรรดิในการดูแลปกครองไต่เมียวต่าง ๆ ดังนั้นตลอดการดำรงตำแหน่งโชกุนของตระกูลโทกุงะวะ โดยเฉพาะ

ในสมัยของโชกุนโทกุงะวะ อิเอะยะซุ (Tokugawa Ieyasu : ค.ศ. ๑๖๐๓-๑๖๐๕) โทกุงะวะ ฮิเดะทะดะ (Tokugawa Hidetada : ค.ศ. ๑๖๐๕-๑๖๒๓) และโทกุงะวะ อิเอะมิตสึ (Tokugawa Iemitsu : ค.ศ. ๑๖๒๓-๑๖๕๑) ซึ่งเป็นยุครุ่งเรืองที่สุดของสมัย โทกุงะวะตอนต้น โชกุนทั้งสามคนได้ดำเนินการควบคุมอำนาจทางการเมืองการปกครอง ด้วยการจัดการปกครองส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการควบคุมอำนาจทางการเมืองของไดเมียวและจักรพรรดิ เพื่อสร้างความมั่นคงแก่ตระกูลโทกุงะวะและรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่นมากยิ่งขึ้น

การดำเนินการจัดการปกครองส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

เมื่อโทกุงะวะ อิเอะยะซุ ได้รับพระราชทานตำแหน่งโชกุนซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดทางการเมืองการทหาร ใน ค.ศ. ๑๖๐๓ แล้ว การดำรงตำแหน่งโชกุนส่งผลให้อิเอะยะซุมีอำนาจและสิทธิโดยชอบธรรมในการบริหารประเทศโดยการจัดตั้งรัฐบาลทหารหรือบะกุกุ (Bakufu) มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เอโดะ โชกุนในฐานะผู้นำรัฐบาลทหารสามารถมีอำนาจอย่างเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว ใน ค.ศ. ๑๖๐๕ อิเอะยะซุได้ลาออกจากตำแหน่งโชกุนเพื่อให้โทกุงะวะ ฮิเดะทะดะ บุตรชายสืบตำแหน่งโชกุนต่อไป ส่วนเขาดำรงตำแหน่งเป็นโชกุนเกษียณอายุ แต่ก็ยังคงมีอำนาจและอิทธิพลอยู่ ต่อมาใน ค.ศ. ๑๖๑๕ อิเอะยะซุ ยกทัพโจมตีปราสาทโอซากาและสามารถปราบทายาทและบริวารของโทะโยะโทะมิ ฮิเดะโยะมิ ได้อย่างราบคาบทำให้โชกุนตระกูลโทกุงะวะมีอำนาจอย่างสมบูรณ์ ในแผ่นดินญี่ปุ่น โชกุนตระกูลโทกุงะวะได้นำวิธีการต่าง ๆ มาใช้เพื่อรักษาความสงบและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางการเมืองการปกครอง โดยนำระบบการปกครองแบบกึ่งรวมอำนาจกึ่งกระจายอำนาจที่เรียกว่า การปกครองแบบบะกุกุ-ฮัน (Baku-Han) มาใช้ “บะกุกุ” หมายถึงรัฐบาลของโชกุน ส่วน “ฮัน” หรือ “ฮัน” หมายถึงแคว้นของไดเมียว (Daimyo) การปกครองในลักษณะนี้เป็นการปกครองที่มีรัฐบาลโชกุนเป็นรัฐบาลกลางและมีรัฐบาลของไดเมียวเป็นรัฐบาลท้องถิ่น แต่รัฐบาลของไดเมียวจะต้องยอมรับการเป็นผู้นำของรัฐบาลโชกุน และยอมรับนโยบายตลอดจนคำสั่งต่าง ๆ จากโชกุน (พิพาดา ยังเจริญ ๒๕๔๖ : ๑๖๘-๑๖๙) รัฐบาลโชกุนบริหารประเทศโดยใช้อำนาจผ่านข้าราชการและทหาร ส่วนไดเมียวของแต่ละแคว้นมีหน่วยบริหารงานของตนเอง

ทำหน้าที่ปกครองแคว้นของตนเองอีกต่อหนึ่ง การปกครองประเทศในสมัยโทกุงะวะตอนต้นแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือการปกครองส่วนกลางและการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีโครงสร้างการบริหารการปกครองแต่ละส่วนดังนี้

โครงสร้างการปกครองส่วนกลาง

การปกครองส่วนกลางซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลบาฟุ ที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของโชกุนที่เอเดะโดยตรง มีการแบ่งระบบราชการและหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน ๓ ส่วน กล่าวคือ

ไทโร (Tairo) หรือสภาที่ปรึกษาใหญ่ (Great Councilors) มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่โชกุน โดยเฉพาะเรื่องสำคัญที่โชกุนไม่สามารถตัดสินใจตามลำพังตนเองได้ เช่น ปัญหาการไม่มีทายาทสืบทอดตำแหน่งโชกุน อย่างไรก็ตาม แต่เดิมในสมัยของโทะโยะโทะมิ อิเดะโยะชิ (ค.ศ. ๑๕๘๒-๑๕๙๘) ได้มีการคัดเลือกผู้มารับตำแหน่งไทโรจำนวน ๕ คน เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่โชกุน แต่ในสมัยโทกุงะวะ เมื่อ ค.ศ. ๑๖๓๓ อิเอะยะซุได้ลดจำนวนไทโรลงเหลือเพียง ๓ คนและลดลงเรื่อยมาจนเหลือเพียง ๑ คนเท่านั้น ซึ่งคุณสมบัติของผู้รับตำแหน่งไทโรได้รับการคัดเลือกมาจากไคเมียวประมุขฟุเดอิ (Fudai) ซึ่งเป็นกลุ่มไคเมียวที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งจากอิเอะยะซุ เพราะเป็นไคเมียวที่จงรักภักดีอย่างสูงต่อตระกูลโทกุงะวะที่มีที่ดินในครอบครองมากกว่า ๑๐๐,๐๐๐ โคเก (koku : เป็นหน่วยวัดข้าวที่มีน้ำหนักขนาด ๘ แกลลอน)

โรจู (Rojū) หรือวุฒิสภา (Senior Councilors) มีหน้าที่ทั้งให้คำปรึกษาแก่โชกุนและเป็นคณะบริหารประเทศ ทำหน้าที่คล้ายคณะรัฐมนตรีในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ในสมัยโชกุนอิเอะยะซุ และโชกุนอิเดะโทะตะ มีโรจูเพียง ๒ คน แต่ต่อมาในสมัยโชกุนอิเอะมิตสึได้เพิ่มจำนวนโรจูเป็น ๔-๕ คน เพราะในช่วงเวลานั้นมีคณะทำงานตำแหน่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย จึงจำเป็นต้องเพิ่มจำนวนโรจูเพื่อดูแลงานด้านต่าง ๆ อย่างทั่วถึงมากขึ้น ใน ค.ศ. ๑๖๓๔ โชกุนอิเอะมิตสึได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดหน้าที่ของโรจูอย่างเป็นทางการ ๙ ประการ ได้แก่ ๑) ควบคุมและคอยตรวจตราไคเมียวที่มีที่ดินตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ โคเกขึ้นไป ๒) กำหนดรูปแบบของเอกสารในการสื่อสารของขุนนางข้าราชการ

* ๑ ใน ๓ วีรบุรุษผู้มีบทบาทในการรวมประเทศญี่ปุ่น ได้แก่ อิเอะตะ โนะบุนาเงะ (Oda Nobunaga) โทะโยะโทะมิ อิเดะโยะชิ (Toyotomi Hideyoshi) และโทกุงะวะ อิเอะยะซุ (Tokugawa Ieyasu)

๓) ควบคุมและดูแลนโยบายต่าง ๆ ภายในเขตที่ดินของโชกุน ๔) ควบคุมและดูแลสาธารณประโยชน์ ๕) ผลิตเหรียญกษาปณ์ทองและเงิน ๖) ควบคุมดูแลวัดและศาลเจ้า ๗) ควบคุมในการมอบมรดกที่ดินแก่ทายาทของบรรดาไดเมียว ๘) ควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักกับฝ่ายศาสนา และ ๙) รวบรวมข้อมูลและจัดทำแผนที่หรือแผนผัง ผู้ที่มีสิทธิได้รับเลือกขึ้นมาดำรงตำแหน่งโจชูจะต้องมาจากไดเมียวประเภทฟุคะอิที่มีที่ดินในครอบครอง ๒๕,๐๐๐ โคะกุขึ้นไป (George Sansom 1984 : 22 อ้างจากโคโนทัย อภัยยานุกร ๒๕๔๘ : ๓๖-๓๗) อย่างไรก็ตาม ภายใต้การบริหารงานของสภาโจชูนี้ยังมีหน่วยงานสำคัญอีกหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งมีได้ทำหน้าที่ด้านการปกครองโดยตรง แต่สามารถทำให้ไดเมียวทั้งหลายไม่กล้าทรยศต่อโชกุน ตำแหน่งดังกล่าว คือ โอเมทสึเคะ (Ometsuke) หรือตำแหน่งสายลับของโชกุน ทำหน้าที่คอยสอดส่องสังเกตพฤติกรรมและตรวจสอบความจงรักภักดีของไดเมียวที่มีต่อตระกูลโทะกุงะวะ เพื่อรายงานความเคลื่อนไหวของไดเมียวต่อโชกุน

วาคะโคะนิโยะริ (Wakadoshiyori) หรือสภาเยาววุฒิ (Junior Councilors) ตำแหน่งนี้ได้รับการแต่งตั้งครั้งแรกในสมัยของโชกุนอิเอะมิสึเมื่อ ค.ศ. ๑๖๓๑ โดยคัดเลือกมาจากไดเมียวประเภทฟุคะอิที่มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ โคะกุ จำนวน ๔-๕ คน เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลกลางอย่างมาก เพราะอยู่ใกล้ชิดกับโชกุน อีกทั้งยังทำหน้าที่คอยควบคุมหน่วยงานต่าง ๆ ของโชกุน ภายในปราสาทเอโดะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำหน้าที่ในการควบคุมฮะตะโมะโตะ (Hatamoto) ซึ่งเป็นผู้ติดตามหรือผู้รับใช้ใกล้ชิดที่เปรียบเสมือนมหาดเล็กของโชกุนในเอโดะ

โครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วยฮัน (Han) หรือแคว้นต่าง ๆ มีไดเมียวหรือเจ้าผู้ครองแคว้นเป็นหัวหน้ามีสิทธิและอำนาจในการปกครองฮันและประชากรในฮันของตนอย่างเต็มที่ สิทธิดังกล่าวเรียกว่าฮัน-เซะคิ (Han-seki) หมายความว่า ไดเมียวมีอำนาจในการศาลเหนือที่ดินและผู้คนในฮันของตน โดยปกครองผ่านทหารของไดเมียวที่เรียกว่าคะชินดัง (Kashindan) ซึ่งประจำการอยู่ที่ปราสาทที่เป็นศูนย์กลางการใหญ่ของไดเมียว มีการจัดระเบียบทหารเหล่านั้นตามยศและตำแหน่ง ทหารหรือบริวารทั้งหมดจะต้องปฏิบัติตนว่ามีความจงรักภักดีต่อไดเมียวและขึ้นทะเบียนชามูโร (Samurai Cho) ของไดเมียวไว้ด้วย โชกุนให้ไดเมียวแต่ละคนมีปราสาทได้ ๑ แห่ง ซึ่งไดเมียวจะมี

อำนาจในชั้นของตนอย่างอิสระโดยโซกุนไม่ก้าว่าย โดยการบริหารการปกครองใน ส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยผู้บริหารที่สำคัญ ๆ ดังนี้

คะโร (Karo) หรือคณะผู้อาวุโสระดับสูง เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสภา ที่ปรึกษาให้แก่โดเมียว โดยในยามปกติทำหน้าที่เป็นผู้รักษาราชการแทนโดเมียว หรือผู้บังคับบัญชาในปราสาทของโดเมียว ส่วนในยามสงครามจะทำหน้าที่เป็นนายพล ในสนามรบ (John Whitney Hall 1981 : 173-174)

บังกะชิระ (Bangashira) หรือคณะที่ปรึกษาชั้นอาวุโส เป็นกลุ่มผู้บริหาร ที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งสำคัญ ๆ ของรัฐบาลโดเมียว ทั้งในด้านนิติบัญญัติ ตุลาการ ผู้บัญชาการหน่วยรบ ผู้บัญชาการกองรักษาการณ์ ผู้บัญชาการตำรวจ หัวหน้ากองคลัง รวมทั้งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นของโดเมียวกับรัฐบาลกลาง ของโซกุน

บูเกียว (Bugyo) หรือคณะบริหารงาน และคูมิกะชิระ (Kumigashira) หรือคณะหัวหน้าหน่วยรบ เป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับรองลงมา โดยบูเกียวจะปฏิบัติ หน้าที่ทางด้านพลเรือน เช่น การบริหารสำนักปราสาท การเก็บภาษี การโยธา การศึกษา และการศาสนา ส่วนคูมิกะชิระจะปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าหน่วยรบต่าง ๆ (ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์ ๒๕๒๔ : ๒๔-๒๕)

อย่างไรก็ดี โดเมียวแต่ละท้องถิ่นปฏิบัติต่อซามูไรและสามัญชน (tami) ซึ่ง ประกอบด้วยชาวนา ช่างฝีมือ และพ่อค้าของอันที่ตนเองปกครองในลักษณะและหลักการ ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ โดเมียวถือว่าซามูไรเป็น “คนของตน” อยู่ภายใต้กฎหมายของ ชนชั้นนักรบ ส่วนสามัญชนถือว่าเป็น “คนในความดูแล” ที่ได้รับมอบมาจากโซกุน โดยโดเมียวได้ใช้ระบบบริหารราชการอย่างใกล้ชิด มีการจัดการบริหารส่วนเมืองหลวง ของโดเมียว ส่วนในชนบทมีการแต่งตั้งนายอำเภอไปประจำเพื่อดูแลการเก็บภาษี ความยุติธรรม และความสงบ ในด้านศาสนามีเจ้าหน้าที่ทางศาสนิกคอยดูแล นอกจากนี้ยังมีบูเกียวดูแลกิจการหมู่บ้าน (mura) หนึ่งคนต่อหนึ่งหมู่บ้าน โดยทำหน้าที่ เก็บภาษีและบริหารราชการภายในหมู่บ้าน แต่ในสมัยโทะกุงะวะนักรบออกจากหมู่บ้าน ไปอยู่ในปราสาทของโดเมียว จึงส่งผลให้ผู้อาวุโสในหมู่บ้านขึ้นมาเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ กิจการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน หมู่บ้านจึงเป็นหน่วยอิสระปกครองตนเอง โดยมีนาชูชิ (nanushi) หรือผู้ใหญ่บ้านที่โดเมียวเลือกมาจากผู้มีอาวุโสสูงในหมู่บ้าน ซึ่งผู้ใหญ่บ้าน

มีหน้าที่เก็บภาษีที่ดินเพื่อส่งมอบให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลโตเกียว เป็นผู้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่โตเกียว และเป็นตัวแทนของชาวนาในเรื่องผลประโยชน์ของชาวนาในหมู่บ้าน (มะตีนะ พุทธมาศ ๒๕๔๖ : ๒๕-๒๗)

แม้ว่าในสมัยโทงะงะวะตอนต้นโชกุนได้ให้อิสร่กับโตเกียวในการปกครองอันหรือแคว้นของตนในส่วนท้องถิ่นก็ตาม แต่ยังคงให้โตเกียวนำนโยบายต่าง ๆ ที่รัฐบาลบะกุฟุของโชกุนกำหนดไปปฏิบัติด้วย อีกทั้งยังมีหน่วยงานบางหน่วย เช่น หน่วยงานด้านการค้ากับต่างประเทศ หน่วยงานที่ดูแลเหมืองทองคำและเงิน ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่า หน่วยงานเหล่านี้ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐบาลบะกุฟุโดยตรง นอกจากนี้โชกุนอิเอะยะซุยังควบคุมความจงรักภักดีของโตเกียวให้มีประสิทธิภาพ โดยการแบ่งโตเกียวออกเป็น ๓ ประเภท อันได้แก่ ฌิมบั้น ฟุตะอิ และโทะสะมะ โดยจัดลำดับตามความสัมพันธ์ระหว่างโชกุนกับโตเกียวเป็นหลัก

การควบคุมอำนาจทางการเมืองของโตเกียวและจักรพรรดิ

แม้ว่าโชกุนอิเอะยะซุสามารถสถาปนาตระกูลโทงะงะวะให้อำนาจในการบริหารประเทศทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นแล้วก็ตาม แต่หากพิจารณาเชิงลึกถึงการปกครองภายใน ปรากฏว่าโชกุนอิเอะยะซุและโชกุนอิเตะทะะยะยังไม่สามารถมีอำนาจปกครองประเทศได้ทั้งหมดอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เนื่องจากยังคงมีโตเกียวทางภาคตะวันตกที่ยังจงรักภักดีต่อโทะโยะโทะมิ อิเตะโยะฌิมิอำนาจควบคุมอยู่ในพื้นที่ของแคว้นฟุฌิมะ (Fukushima) อาซะโนะ (Asano) และคุโรดะ (Kuroda) ดังนั้น ตระกูลโทงะงะวะจึงจำเป็นต้องสร้างมาตรการเพื่อมาควบคุมอำนาจทางการเมืองของโตเกียวและจักรพรรดิเพื่อรักษาอำนาจของตระกูลโทงะงะวะให้มั่นคงและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

การควบคุมอำนาจทางการเมืองของโตเกียว

ในสมัยโทงะงะวะตอนต้น รัฐบาลของโชกุนมีการควบคุมอำนาจทางการเมืองของโตเกียวไม่ให้ออกาสรวมกำลังต่อต้านและโค่นล้มอำนาจของตระกูลโทงะงะวะ โดยมีการดำเนินการควบคุมในหลายรูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ การแบ่งโตเกียวออกเป็น ๓ ประเภท การออกกฎหมายนูเกะโอะ-ฮัตโตะ การประกาศใช้ระบบซันกิน โคะตะอิ เป็นต้น

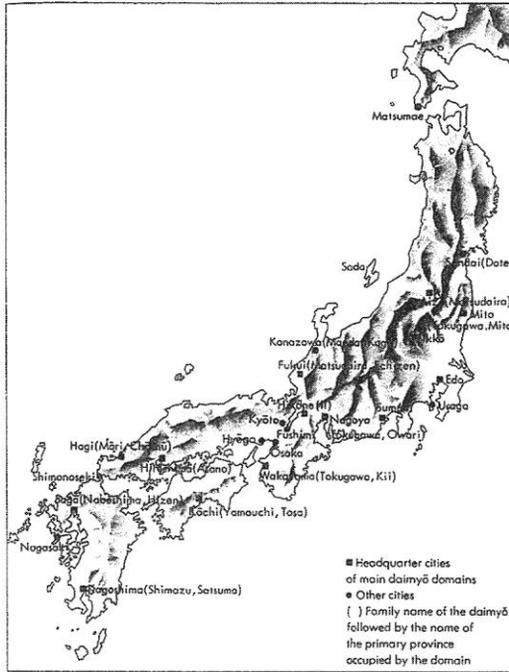
การแบ่งโดเมียวออกเป็น ๓ ประเภท

ในสมัยของโชกุนอิเอะยะซุ โชกุนฮิเดะตะดะ และโชกุนอิเอะมิตสึ มีการควบคุมอำนาจทางการเมืองของโดเมียวอย่างเข้มงวด โดยการแบ่งประเภทของโดเมียวออกเป็น ๓ ประเภท ตามความสัมพันธ์ระหว่างโชกุนกับโดเมียวในแคว้นต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวนประมาณ ๒๔๐-๒๙๕ แคว้น เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและถ่วงดุลอำนาจ ดังนี้

(๑) **ฉิมปัน (Shimpan)** มีจำนวน ๒๓ แคว้น เจ้าผู้ครอบครองแคว้นประเภทนี้สืบเชื้อสายมาจากอิเอะยะซุ และใช้นามสกุลโทะกุงะวะ ทายาทของโดเมียวกลุ่มนี้มีสิทธิจะขึ้นมาดำรงตำแหน่งโชกุนได้ในกรณีที่ตระกูลโทะกุงะวะสายใหญ่ไม่มีทายาท ฉิมปันถือเป็นโดเมียวที่มีความใกล้ชิดและจงรักภักดีอย่างมากต่อโชกุน โดเมียวประเภทนี้ครอบครองแคว้นทางภาคตะวันออก รอบ ๆ ดินแดนของตระกูลโทะกุงะวะ ได้แก่ แคว้นโอะวะริ (Owari) แคว้นคิอิ (Kii) และแคว้นมิโตะ (Mito) เป็นต้น

(๒) **ฟุตะอิ (Fudai)** ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เจ้าผู้ครองแคว้นประเภทนี้มีประมาณ ๑๔๕ แคว้นฟุตะอิเป็นโดเมียวที่สวามิภักดีต่อตระกูลโทะกุงะวะก่อนสงครามเซะกิงะฮะระซึ่งเป็นสงครามครั้งสุดท้ายก่อนที่ตระกูลโทะกุงะวะจะรวบรวมอำนาจได้ทั้งหมด ฟุตะอิเป็นผู้ปกครองแคว้นที่ถือว่ามีความจงรักภักดีต่อตระกูลโทะกุงะวะมากกว่าโดเมียวประเภทที่สาม แต่น้อยกว่าประเภทที่หนึ่ง ตัวอย่างแคว้นที่ฟุตะอิครอบครองส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณภาคกลางและภาคตะวันออกของเกาะฮนชู (Honshu) ได้แก่ แคว้นฮิโกะเนะ (Hikone) ของตระกูลอิอิ (ii) เป็นต้น

(๓) **โทะซะมะ (Tozama)** แคว้นประเภทนี้มีประมาณ ๙๗ แคว้น เจ้าผู้ครอบครองแคว้นประเภทนี้มีเป็นโดเมียวที่เคยต่อต้านและเป็นศัตรูของตระกูลโทะกุงะวะมาก่อน แต่เพิ่งมาสวามิภักดีต่อโชกุนโทะกุงะวะหลังสงครามเซะกิงะฮะระ โชกุนโทะกุงะวะจึงเห็นว่าโทะซะมะเป็นโดเมียวที่มีความจงรักภักดีต่อรัฐบาลโชกุนน้อยกว่าสองกลุ่มแรก ตัวอย่างแคว้นที่อยู่ภายใต้การครอบครองของโทะซะมะเป็นแคว้นขนาดใหญ่อยู่ทางภาคตะวันตกและทางใต้ ซึ่งตั้งห่างไกลจากเอโดะ ได้แก่ แคว้นซะทซุมะ (Satsuma) ฮิเซ็น (Hizen) โทะซะ (Tosa) และโชชู (Choshu) ซึ่งต่อมาสี่แคว้นนี้เป็นผู้รวบรวมกำลังของซามูไรล้มล้างอำนาจของตระกูลโทะกุงะวะ และถวายเป็นการปกครองคืนจักรพรรดิใน ค.ศ. ๑๘๖๘ (สุรางค์ศรี ดินเสียงสม ๒๕๕๑ : ๓)

แผนที่แสดงที่ตั้งของแคว้นต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของตระกูลโทกุงะวะ

ที่มา : John Whitney, Hall. (1981). *Japan from Prehistory to Modern Times*. Tokyo : Charles E. Tuttle Company, p. 189.

การแบ่งโดเมียวออกเป็น ๓ ประเภทดังกล่าวข้างต้นส่งผลทำให้การรวมตัวของโดเมียวเพื่อก่อภพต่อโชกุนเป็นไปได้ค่อนข้างยากและการให้โดเมียวที่มีความจงรักภักดีต่อโชกุนอยู่รอบที่ดินของโชกุนก็จะช่วยสกัดกั้นไม่ให้กองทัพของศัตรูเข้าถึงศูนย์กลางอำนาจของโชกุนที่เอโดะได้ง่าย (ดังปรากฏภาพให้เห็นในแผนที่แสดงที่ตั้งของแคว้นต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของตระกูลโทกุงะวะ) นอกจากการแบ่งประเภทของโดเมียวเพื่อรักษาดุลอำนาจระหว่างโชกุนกับโดเมียวแล้ว โชกุนยังมีสิทธิที่จะยึดที่ดินของโดเมียว หรือสับเปลี่ยนโดเมียวจากแคว้นหนึ่งไปยังอีกแคว้นหนึ่ง ซึ่งปรากฏว่าในช่วงสมัยโทกุงะวะตอนต้นมีการดำเนินการสับเปลี่ยนโดเมียวในลักษณะนี้ตลอดเวลา มีโดเมียวโทะสะมะและฉิมบั้นที่มีอิทธิพลสูงเพียง ๒-๓ คนเท่านั้นที่ไม่เคยถูกสับเปลี่ยนดินแดน

ถือครอง (พิพาดา ยังเจริญ ๒๕๔๖ : ๑๗๐-๑๗๑) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลโชกุนยังมีการออก
ระเบียบกฎหมายต่าง ๆ จำนวนมากเพื่อควบคุมไคเมียวที่สำคัญ ได้แก่ กฎหมายนุเกะ
โมะะ-ฮัตโตะ และการควบคุมตามระบบชั้นกิน โคะตะอิ เป็นต้น

การออกกฎหมายนุเกะ โมะะ-ฮัตโตะ (Buke Sho-hatto)

นอกจากการแบ่งไคเมียวออกเป็น ๓ ประเภทแล้ว ในสมัยโทะกุงะวะตอนต้น
โชกุนอิเตะทะดะยังได้ออกคำสั่งให้มีประเพณีการแสดงความจริงรักภักดี ใน ค.ศ. ๑๖๑๑
เป็นปีแรกที่มีคำสั่งให้ไคเมียวในภาคกลางและภาคตะวันตกเข้ามาทำพิธีภายในวันที่ ๑๖
มิถุนายน ค.ศ. ๑๖๑๑ ในปีต่อมา มีคำสั่งให้ไคเมียวภาคเหนือเข้าร่วมพิธีที่ปราสาทนิโจ
(Nijo) ซึ่งเป็นปราสาทที่อิเตะทะดะมีคำสั่งให้ไคเมียวทางภาคตะวันตกร่วมกันสร้างเพื่อให้
เป็นที่พำนักของโชกุนโทะกุงะวะในเกียวโต ประเพณีการแสดงความจริงรักภักดีนี้ถือเป็น
ประเพณีที่ไคเมียวทุกคนต้องเข้าร่วมพิธีทุกครั้ง เมื่อโชกุนโทะกุงะวะคนใหม่เข้ารับตำแหน่ง
มีการกล่าวคำสาบานซึ่งมีใจความสำคัญคือ

(๑) เราจะเคารพกฎหมาย และคำสั่งของรัฐบาลบะกุฟุที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัย
คะมะกูระ (Kamakura) ของโชกุนมินะโมะะโตะ โยะริโตะโมะะ (Minamoto Yoritomo :
ค.ศ. ๑๑๙๒-๑๑๙๙) โดยไม่คำนึงผลประโยชน์ส่วนตัว เราจะเชื่อฟังต่อกฎข้อบังคับ
ของเอโดะอย่างเข้มงวดตลอดไป

(๒) หากบุคคลใดฝ่าฝืนกฎหมายและกฎข้อบังคับหรือต่อต้านคำประกาศต่าง ๆ
ที่เอโดะประกาศ เราจะไม่ปิดบังหรือให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่ฝ่าฝืนเหล่านี้

(๓) หากขามูโรคนใดหรือบริวารที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของเราก่อการกบฏหรือเป็น
ฆาตกร เมื่อเราทราบข้อเท็จจริงแล้ว เราสาบานว่าจะไม่รับบุคคลเหล่านี้เข้าทำงานกับเรา
อีก หากผู้ใดฝ่าฝืนกฎข้อบังคับใด โดยเอโดะตัดสินว่าผู้นั้นผิดจริง เรายินดีลงโทษผู้ละเมิด
อย่างรุนแรงที่สุด (David John Lu 1974 : 200-201)

ต่อมาในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๖๑๕ โชกุนอิเตะทะดะได้ประกาศกฎหมาย
เพื่อควบคุมชนชั้นทหารหรือที่เรียกว่ากฎหมายนุเกะ โมะะ-ฮัตโตะ (Buke Sho-hatto) ซึ่ง
เป็นกฎหมายควบคุมทหารอย่างเป็นทางการฉบับแรกของญี่ปุ่น ไคเมียวทุกคนต้องเข้าพิธี
เพื่อปฏิญาณตนที่จะปฏิบัติตามกฎหมายนี้ในวันสาบานตน กฎหมายนุเกะ โมะะ-ฮัตโตะ
มีกฎข้อบังคับทั้งสิ้น ๑๓ มาตรา สาระสำคัญของข้อบังคับกำหนดไว้อย่างชัดเจน

(๑) ซามูไรทุกคนไม่ว่าจะเป็นทหารกองม้า ทหารกองแม่นธนูจะต้องเรียนรู้ศิลปะด้านวรรณศิลป์และฝึกฝนศิลปะการต่อสู้ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งมีบทบัญญัติบทบาทของซามูไรไว้ว่า “เมื่อซ้ายถึงงานวรรณศิลป์ ส่วนมือขวาจับอาวุธ” ซามูไรทุกคนต้องให้ความสำคัญกับงานทั้งสองส่วนเท่า ๆ กัน แม้ว่าอาวุธจะนำความหายนะมาให้ แต่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

(๒) หลีกเลี้ยงการตีและการสังสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มักมากในกามารมณ์ หรือผู้ที่ติดการพนัน ซึ่งเป็นสาเหตุของการทำลายแคว้นของตนเอง

(๓) ทุกคนต้องไม่ปิดบังหรือช่วยปกปิดผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคม ซึ่งในสังคมอาจมีผู้ปฏิบัติตามและผู้ฝ่าฝืน หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องถูกลงโทษอย่างรุนแรงที่สุด

(๔) โดเมียวจะต้องช่วยขับไล่ผู้เป็นกบฏ ซาตกร และทรยศต่อนายตนเอง ผู้ นั่นคือผู้ทำลายบ้านเมืองและประชาชน ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องอดทนกับบุคคลเหล่านั้น

(๕) หากซามูไรคนใดเปิดเผยความลับของอันตนเองแก่ซามูไรที่มาจากอื่นอื่น จะถือว่าซามูไรผู้นั้นนำความเดือดร้อนมาสู่อื่น ดังนั้น โดเมียวทั้งหลายจึงต้องกำจัดบุคคลประเภทนี้ออกจากอื่นของตนเอง

(๖) หากโดเมียวต้องการสร้างหรือซ่อมแซมปราสาทจะต้องรายงานเพื่อขออนุญาตจากรัฐบาลโชกุนก่อน หากพบว่ามีการก่อสร้างใหม่ที่ไม่ได้รายงานต่อรัฐบาลจะถูกระงับการก่อสร้างทันที นอกจากนี้ยังมีการกำหนดขนาดของปราสาทที่โดเมียวจะสร้างไว้ว่าห้ามสร้างกำแพงสูงเกิน ๑๐ ฟุต และยาวเกิน ๓,๐๐๐ ฟุต เพื่อป้องกันการปิดบังและการแอบซ่อนกบฏ

(๗) หากโดเมียวพบเห็นหรือทราบสิ่งแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นในเขตเพื่อนบ้าน เช่น การทะเลาะวิวาท การไม่เชื่อฟังเจ้านายหรือบิดาของตนเองจะต้องรีบรายงานต่อรัฐบาลโชกุนทันที

(๘) การสมรสไม่ใช่เรื่องส่วนตัว จะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลโชกุนเสียก่อน

(๙) โดเมียวที่เดินทางมารายงานตัวที่เอโดะเพื่อรับใช้โชกุนเรียกว่า “ซันกิน” (Sankin) จะต้องทำตามข้อบัญญัติในการกำหนดจำนวนผู้ติดตามหรือที่เรียกว่าโชะกุนนิฮองจิ (Shoku Nihongi) ที่กำหนดข้อห้ามไว้ว่า นอกจากการรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของข้าราชการแล้ว ไม่อนุญาตให้ผู้ใดรวบรวมหรือประชุมพรรคพวกตามอำเภอใจใน

๗๖ พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล

การเดินทางห้ามผู้ใดมีทหารมาเป็นผู้คุ้มกันมากกว่าที่รัฐบาลไซกุนกำหนด โดยไคเมียวที่มีรายได้ตั้งแต่ ๑๐๐,๐๐๐-๒,๐๐๐,๐๐๐ โคเกกู มีทหารมาได้มากกว่า ๒๐ นาย ส่วนไคเมียวที่มีรายได้น้อยกว่า ๑๐๐,๐๐๐ โคเกกู จะมีทหารมาคุ้มกันตามสัดส่วนที่เหมาะสม

(๑๐) การกำหนดชนิดและวัสดุของเครื่องแต่งกายทั้งของไคเมียวและผู้ติดตามจะต้องได้รับการอนุญาตจากรัฐบาลไซกุนตามความเหมาะสม

(๑๑) หากแคว้นใดมีชาмуไรที่ทำหน้าที่แบกเกี่ยวมีพฤติกรรมไม่ดี มุ่งร้ายต่อรัฐบาลไซกุน ไคเมียวจะต้องถูกลงโทษ อีกทั้งยังไม่อนุญาตให้สามัญชนเดินทางด้วยเกี่ยวโดยสาร แต่อนุญาตให้เฉพาะแพทย์ นักโหราศาสตร์ ผู้สูงอายุ (อายุมากกว่า ๖๐ ปี) และผู้ป่วยสามารถใช้เกี่ยวโดยสารได้

(๑๒) ชาмуไรทุกคนต้องมีความมั่งคั่ง

(๑๓) ไคเมียวทุกคนจะต้องเลือกผู้ที่มีความสามารถและมีคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อตำแหน่งผู้บริหารของฮัน หากฮันใดมีคุณสมบัติมีความสามารถก็จะเจริญรุ่งเรืองอีกทั้งไคเมียวจะต้องรู้จักการให้รางวัลแก่บุคคลที่ทำดีและลงโทษบุคคลที่ทำงานผิดพลาด (David John Lu 1974 : 203 อ้างจากอินทัย อภัยยานุกร ๒๕๔๘ : ๕๑-๕๒)

ข้อบังคับในกฎหมายบูเกะ โมะ-ฮัตโตะ ๑๓ มาตราข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายของรัฐบาลไซกุนที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อควบคุมไคเมียวและชาмуไรให้รู้จักหน้าที่และรู้จักประมาณตน หน้าที่หลักของไคเมียวคือจะต้องกำกับดูแลชาмуไรในแคว้นของตนให้ปฏิบัติตามกฎหมายที่รัฐบาลไซกุนกำหนด ในขณะที่เดียวกันยังต้องทำหน้าที่สอดส่องดูแลไคเมียว และชาмуไรในแคว้นอื่น ๆ ไม่ให้สะสมกำลังขึ้นมาทำทลายหรือทรยศต่อรัฐบาลไซกุนโทะงุะวะะ ต่อมาใน ค.ศ. ๑๖๓๕ ไซกุนอิเอะมัสึยังได้ประกาศกฎหมายเพื่อควบคุมไคเมียวเพิ่มเติมอีก ๘ มาตรา

(๑) ห้ามไคเมียวสร้างหรือมีเรือสินค้าที่มีระวางมากกว่า ๕๐๐ โคคุ

(๒) ห้ามไคเมียวติดต่อการค้ากับต่างประเทศเป็นการส่วนตัว เพราะรัฐบาลไซกุนเท่านั้นที่มีสิทธิติดต่อกับขายเองได้

(๓) ห้ามมีการเผยแพร่ศาสนาคริสต์

(๔) กฎหมายที่เอโดะประกาศใช้ถือเป็นกฎหมายแห่งชาติ ดังนั้น ทุกคนต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม

(๕) ระบบการคมนาคมทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นถนน สะพาน และที่พักรoad จะต้อง

ได้รับการดูแลอย่างตลอดเวลา เพื่อมิให้เป็นอุปสรรคต่อการติดต่อระหว่างส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น

(๖) ถ้าได้เมื่อยคนใดมีลูกน้องที่ทรยศหักหลัง ได้เมื่อยสามารถลงโทษได้โดยไม่ต้องร้องขอการอนุญาตจากรัฐบาลไซกุน แต่หากเหตุการณ์นั้นบีบบังคับให้มีการลงโทษด้วยวิธีการประหารชีวิตก็ขอให้รายงานรายละเอียดและเหตุผลของการลงโทษต่อรัฐบาลไซกุนก่อน

(๗) ห้ามสร้างด่านเก็บภาษีหรือด่านเก็บค่าธรรมเนียมข้ามสะพานและท่าเรือส่วนตัว ซึ่งรัฐบาลไซกุนเท่านั้นที่มีสิทธิทำหน้าที่นี้ และจะเป็นผู้กำกับจุดด่านเก็บค่าธรรมเนียมเอง

(๘) ประกาศย้าให้ไต่อเมียวหมุนเวียนกันเดินทางมาเอโดะในเดือนที่ ๔ ของทุก ๆ ปี ซึ่งเรียกว่าซันกิน โคตะอิ (John Whitney Hall 1997 : 157 อ้างจากโองทัยอภัยยานุกร ๒๕๔๘ : ๕๒-๕๓)

กฎหมาย ๘ มาตรา ที่ไซกุนอิเอะมิสึประกาศเพิ่มเติมใน ค.ศ. ๑๖๓๕ สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการของรัฐบาลไซกุนในสมัยโทะกุงะวะตอนต้นซึ่งไม่ได้เข้าไปควบคุมเฉพาะอำนาจทางการเมืองการปกครองของไต่อเมียวเท่านั้น แต่ยังได้ดำเนินการควบคุมอำนาจทางเศรษฐกิจด้วยและปรากฏให้เห็นชัดเจนจากกฎหมายในมาตราต่าง ๆ ที่ห้ามไต่อเมียวสร้างเรือสินค้าขนาดใหญ่ ห้ามไต่อเมียวติดต่อค้าขายกับต่างประเทศเป็นการส่วนตัว ห้ามไต่อเมียวสร้างท่าเรือ ด่านเก็บภาษีและด่านเก็บค่าธรรมเนียม อีกทั้งยังประกาศย้าให้ไต่อเมียวทุกคนต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายเอโดะ และเพื่อเป็นการลดฐานะทางเศรษฐกิจและควบคุมไต่อเมียวไม่ให้ก่อกบฏรัฐบาลไซกุนยังได้ดำเนินการควบคุมตามระบบซันกินโคตะอิอีกด้วย

การควบคุมตามระบบซันกิน โคตะอิ (Sankin Kotai)

การเดินทางของไต่อเมียวเพื่อแสดงความเคารพและความจงรักภักดีต่อไซกุนเป็นมาตรการหนึ่งที่มีผลต่อให้รัฐบาลคัมมะกุระ (ค.ศ. ๑๑๘๕-๑๓๓๓) สามารถรักษาอำนาจการปกครองได้อย่างเข้มแข็งและยาวนาน มาตรการในลักษณะนี้จึงมีการดำเนินการสืบต่อเรื่อยมาถึงในสมัยการรวมชาติของสามวีรบุรุษ ในสมัยของโทะโยะโทมิ ฮิเดะโยชิ มีการใช้มาตรการส่งตัวประกันในช่วงเวลาที่ฮิเดะโยชิณิต้องดูแลอยู่กับการทำสงครามทำให้ไม่สามารถไว้วางใจไต่อเมียวที่อยู่รอบข้างได้โดยเฉพาะไต่อเมียวชั้นนอก จึงต้องมี

๗๘ พวงทิพย์ เกียรติสกุล

คำสั่งส่งตัวประกัน เช่น ใน ค.ศ. ๑๕๘๙ ฮิโตะโยะมิ มีคำสั่งให้ไต้เมียวชั้นนอกส่งภรรยา และบุตรมาเป็นตัวประกันที่เกี่ยวข้องเป็นเวลา ๙ เดือน ก่อนที่จะเปิดศึกโจมตีโอดะวะระ (Odawara) ในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๕๙๒ ในช่วงที่ฮิโตะโยะมิจะดำเนินการรุกรานโจซอล (Joseon) ซึ่งเป็นอาณาจักรโบราณของเกาหลีในช่วง ค.ศ. ๑๓๙๒-๑๘๙๗ ก็ได้มีคำสั่งให้มีการส่งตัวประกันมาที่โอซากา (Osaka) เพื่อควบคุมดูแลในช่วงเวลาที่เขาต้องไปทำสงคราม แต่การเรียกตัวประกันในเวลานั้นยังไม่ได้มีการเรียกจากไต้เมียวทุกแคว้นและยังไม่ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบที่ชัดเจนเหมือนสมัยโทะกุงะวะ

หลังจากที่โชกุนอิเะยะซุได้รับการแต่งตั้งให้เป็นโชกุนใน ค.ศ. ๑๖๐๓ มีไต้เมียวเข้ามาเยี่ยมคารวะโดยสมัครใจด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน เช่น เพื่อแสดงการขอบคุณที่ได้รับที่ดินเป็นรางวัลในการเข้าร่วมรบ หรือเพื่อแสดงความยินดีมิตรกับกลุ่มไต้เมียวนอก ส่วนเหตุผลของโชกุนตระกูลโทะกุงะวะในการเรียกไต้เมียวให้เข้ามาเยี่ยมคารวะส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากการต้องการเกณฑ์แรงงาน วัสดุและอุปกรณ์เพื่อใช้ในการขุดคูคลอง และสร้างถนนเพื่อพัฒนาเมืองเอโดะให้เป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่ แต่ต่อมาในสมัยของโชกุนอิเะยะตะในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๐๙ เริ่มมีการทดสอบอำนาจและบารมีของโชกุนที่มีเหนือไต้เมียวโดยการออกคำสั่งให้ไต้เมียวทั้งหมดเดินทางมาที่เอโดะเพื่อร่วมงานฉลองฤดูหนาวและปีใหม่ที่สำนักโชกุน ใน ค.ศ. ๑๖๑๐ ยังมีการออกคำสั่งให้ไต้เมียวส่งครอบครัวและผู้ติดตามมาที่เอโดะในลักษณะตัวประกัน และใน ค.ศ. ๑๖๑๑ ได้เรียกไต้เมียวชั้นนอกให้มาชุมนุมกันที่ปราสาทนijo ซึ่งเป็นศูนย์บัญชาการของตระกูลโทะกุงะวะเพื่อปฏิญาณตนที่จะจงรักภักดีต่อโชกุน การแสดงอำนาจทางการเมืองของโชกุนตระกูลโทะกุงะวะได้ผลที่ระดับหนึ่งและมีการออกคำสั่งเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่กระนั้นอำนาจของโชกุนก็ยังไม่เด็ดขาดพอ ใน ค.ศ. ๑๖๑๒ มีการต่อต้านอำนาจโชกุนที่โอซากา แต่โชกุนสามารถควบคุมสถานการณ์ได้โดยการจับกุมและคุมขังไต้เมียวที่ต้องสงสัย (Toshio G.Tsukahira 1970 : 40-42 อ้างจากมะดะนะ พุทธมาศ ๒๕๔๖ : ๓๓-๓๔) อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ. ๑๖๑๕ กล่าวได้ว่าอำนาจทางการเมืองปกครองของโชกุนโทะกุงะวะได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางจนมีฐานะที่มั่นคงทางการเมืองการปกครอง รัฐบาลโชกุนจึงได้ประกาศกฎหมายเพื่อควบคุมชนชั้นทหารที่เรียกว่า กฎหมายนุเกะ โมะะ-ฮัตโตะชั้น ๑๓ มาตรา กำหนดการเข้ามารายงานตัวของไต้เมียวเพื่อรับใช้โชกุนที่เอโดะเรียกว่า “ซันกิน” (Sankin) ไว้ในมาตราที่ ๙ ดังได้กล่าวถึงในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายนุเกะ โมะะ-ฮัตโตะ

ต่อมาในสมัย ค.ศ. ๑๖๒๙ ไชกุนฮิเดะตะตะมีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการเข้ามารายงานตัวของโดเมียวให้เป็นระบบมากขึ้น และมีการกำหนดบทลงโทษโดเมียวที่ละเมิดคำสั่งได้ ใน ค.ศ. ๑๖๓๕ ไชกุนอิเอะมิสึได้นำกฎหมายนี้มาประกาศใช้กับโดเมียวประเภทฟุตะอิ โดยได้นำมาบรรจุเพิ่มเติมเป็นมาตราหนึ่งในกฎหมายนูกะ โมะะ-ฮัตตะ ต่อมาใน ค.ศ. ๑๖๔๒ ไชกุนอิเอะมิสึสามารถนำเอาระบบชั้นกิน โคะตะอิมาประกาศเพื่อบังคับใช้กับโดเมียวทุกประเภท (อโคโนทัย อภัยนุกร ๒๕๔๘ : ๕๓-๕๔) ข้อกำหนดตามระบบนี้โดเมียวทุกคนจะต้องสร้างที่พักของตนขึ้นที่กรุงเอโดะ ซึ่งเป็นเมืองหลวงและต้องให้บุตรภรรยาพักอาศัยที่บ้านนี้ตลอดไปพร้อมทั้งคนรับใช้และทรัพย์สิน ส่วนโดเมียวจะต้องมาพักอาศัยที่บ้านนี้สลับกับบ้านในแคว้นของตน สำหรับฟุตะอิ ซึ่งเป็นโดเมียวที่มีที่ดินอยู่บริเวณภาคกลางและภาคตะวันออกของเกาะฮนชูต้องเดินทางมาพักที่บ้านในกรุงเอโดะทุก ๖ เดือน ส่วนโดเมียวที่อยู่ไกลออกไปต้องเดินทางมาพักที่กรุงเอโดะปีเว้นปี โดยการเดินทางมาพักในกรุงเอโดะนี้จะต้องเข้ามารายงานตัวต่อไชกุน เพื่อแสดงความจงรักภักดีพร้อมด้วยของขวัญและของกำนัลที่มีค่าเป็นจำนวนมาก ระบบชั้นกิน โคะตะอินี้มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อไชกุนในการติดตามและควบคุมอำนาจทางการเมืองของโดเมียวทำให้โดเมียวไม่กล้าก่อการกบฏต่อไชกุน เพราะมีบุตรภรรยาเป็นตัวประกันอยู่ที่กรุงเอโดะนอกจากนี้ โดเมียวยังไม่สามารถที่จะชงสุมผู้คนหรือสะสมทรัพย์สินเงินทองเพื่อออกบฏ เพราะต้องเดินทางและใช้จ่ายเงินเพื่อหาของขวัญและของกำนัลที่เหมาะสมมอบให้แก่ไชกุนตลอดเวลาอีกด้วย

การควบคุมอำนาจทางการเมืองของจักรพรรดิ

ในสมัยโทะกุงะวะะจักรพรรดิทรงอยู่ในสถานะผู้มีอำนาจสูงสุดแต่เพียงในทางทฤษฎี กล่าวคือ เมื่อพระองค์ทรงพระราชทานความถูกต้องและความชอบธรรมให้โทะกุงะวะะ อิเอะยะซุ (โดเมียวผู้ที่สามารถรวมอำนาจการปกครองของญี่ปุ่นภายหลังจากการอสัญกรรมของโทะโยะโทะมิ ฮิเดะโยะฉิ) ขึ้นมาดำรงตำแหน่งไชกุนแล้ว ในทางปฏิบัติ ไชกุนอิเอะยะซุจึงเป็นผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองการปกครองสูงมากที่สุด แต่กระนั้นก็ตาม ไชกุนอิเอะยะซุยังตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของจักรพรรดิทางการเมืองซึ่งอาจสันคลอนการรวมอำนาจของตระกูลโทะกุงะวะะได้ เพราะจักรพรรดิทรงอาจใช้บารมีที่ยังคงมีอยู่มีแสวงหาการสนับสนุนจากโดเมียวตระกูลอื่น ๆ เพื่อให้ได้อำนาจกลับคืนได้และอาจนำไปสู่ความแตกแยกทางการเมืองจนไชกุนตระกูลโทะกุงะวะะไม่สามารถจะควบคุม

โตเมียวเหล่านั้นก็เป็นได้ ไชกุนตระกูลโทงะงะวะจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องควบคุมอำนาจทางการเมืองของจักรพรรดิให้เหมาะสม ด้วยการเลือกแสดงความเคารพและจงรักภักดีอย่างสูงต่อจักรพรรดิ และในขณะเดียวกันควบคุมจักรพรรดิและราชสำนักให้อยู่ใต้อำนาจของรัฐบาลโชกุน

การแสดงความเคารพและจงรักภักดีอย่างสูงต่อจักรพรรดิ

โชกุนอิเอะยะซุได้ประกาศตัวเป็นผู้ที่มีความเคารพและจงรักภักดีต่อจักรพรรดิมากที่สุด โดยแสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรมจากการสร้างพระราชวังใหม่ที่มีชื่อว่า “เกียวเอิน” (Gyoen) ถวายให้จักรพรรดิ อาณาบริเวณของพระราชวังแห่งนี้มีพื้นที่เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง ๐.๘ กิโลเมตร ยาว ๑.๒ กิโลเมตร มีกำแพงล้อมรอบทั้งสี่ด้าน ด้านในกำแพงพระราชวังประกอบด้วยที่ประทับของจักรพรรดิห้องพระโรง วิหารชินโต วัดพุทธศาสนา และที่พักของขุนนางข้าราชการประมาณ ๑๕๐ ครอบครัว (พิพาดา ยังเจริญ ๒๕๔๖ : ๒๑๖) จักรพรรดิและราชสำนักยังมีหน้าที่หลักเกี่ยวกับพิธีการต่าง ๆ เช่น เทศกาลโคลงกลอน พิธีเกี่ยวกับเทพเจ้าในศาสนาชินโต และพิธีการทางพุทธศาสนา โดยโชกุนอิเอะยะซุพยายามจัดการให้จักรพรรดิและราชสำนักใช้เวลาส่วนใหญ่เกี่ยวกับการเล่าเรียนและอยู่ในโลกของวัฒนธรรมโดยปราศจากอำนาจทางการเมือง (สุรางค์ศรีตันเสียงสม ๒๕๕๑ : ๗)

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๖๐๓ โชกุนอิเอะยะซุได้แต่งตั้งตำแหน่งสำคัญสองตำแหน่งโดยให้เหตุผลว่าเพื่อคุ้มครองจักรพรรดิ คือ ตำแหน่งผู้ว่าราชการทหารที่เมืองเกียวโตที่เรียกว่า เคียวโต โมะชิไต (Kyoto Shoshidai) โดยมีหน้าที่ควบคุมกองทัพของโชกุนที่เกียวโตเพื่อคุ้มครององค์จักรพรรดิ มีกองทหารประจำการขนาดใหญ่ที่ปราสาทนิโจซึ่งอยู่ติดกับกำแพงพระราชวังเกียวโต ส่วนอีกตำแหน่งคือผู้ส่งสาสน์ระหว่างรัฐบาลโชกุนกับองค์จักรพรรดิที่เรียกว่า คูเงะ เด้งโชะ (Kuge Denso) การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทั้งสองตำแหน่งนี้ โชกุนอิเอะยะซุไม่เพียงต้องการให้เคียวโต โมะชิไต และคูเงะ เด้งโชะทำหน้าที่คุ้มครองและปกป้องอันตรายแก่องค์จักรพรรดิในทางทฤษฎีเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติเพื่อให้ทำหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนไหวขององค์จักรพรรดิและราชสำนักให้อยู่ในขอบเขตที่รัฐบาลโชกุนกำหนดไว้เป็นสำคัญ

การควบคุมจักรพรรดิและราชสำนักให้อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลโชกุน

ใน ค.ศ. ๑๖๑๕ โชกุนอิเตะทะตะได้ออกกฎหมายควบคุมราชสำนักเรียกว่า

“คุงะโอะมะ-ฮัตโตะ” (Kuge Sho-hatto) กฎหมายฉบับนี้จะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ และราชสำนักต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด สารสำคัญโดยสังเขปของคุงะ โอะมะ-ฮัตโตะ คือ

มาตราที่ ๑ ให้จักรพรรดิและราชสำนักอุทิศเวลาให้กับการศึกษาและงานศิลปะ เนื่องจาก “การศึกษาเท่านั้นที่จะนำผู้ศึกษาเข้าถึงวิถีแห่งอดีต และสามารถปกครองบ้านเมืองให้เกิดสันติสุข”

มาตราที่ ๒ และมาตราที่ ๓ จำแนกตำแหน่งของเชื้อพระวงศ์ในราชสำนักและเสนอผู้สมควรดำรงตำแหน่งสูงสุด ๓ ตำแหน่ง คือ อัครมหาเสนาบดี เสนาบดีฝ่ายซ้าย และเสนาบดีฝ่ายขวา

มาตราที่ ๔ และ ๕ ให้อำนาจแก่วิชนิกายที่จะยับยั้งการแต่งตั้งตำแหน่ง อัครมหาเสนาบดี เสนาบดีฝ่ายซ้าย เสนาบดีฝ่ายขวา และผู้สำเร็จราชการแทนองค์จักรพรรดิ เนื่องจากวิชามีความเห็นว่าผู้ที่สมควรจะดำรงตำแหน่งดังกล่าว จะต้องเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนางชั้นสูงในราชสำนัก รวมทั้งจะต้องเป็นผู้มี “ทักษะ” ราชสำนักและรัฐบาลวิชญ์ต้องร่วมกันพิจารณาว่าผู้นั้นมี “ทักษะ” เหมาะสมหรือไม่

มาตราที่ ๖ ทายาทผู้สืบตระกูลของครอบครัวเชื้อพระวงศ์และขุนนางต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น ห้ามการรับบุตรชายที่มีความสามารถของตระกูลอื่นมาเป็นบุตรบุญธรรม และให้เป็นทายาทของตระกูลนั้น ๆ ตามประเพณีที่นิยมปฏิบัติในสังคมญี่ปุ่น

มาตราที่ ๗ ตำแหน่งใด ๆ ของราชสำนักที่จักรพรรดิจะพระราชทานให้แก่ขุนนางที่เป็นทหารต้องผ่านการพิจารณาจากวิชญ์ จักรพรรดิหรือราชสำนักมิได้เป็นผู้พิจารณาขั้นสุดท้ายว่านักรบผู้ใดสมควรได้รับตำแหน่งในราชสำนัก

มาตราที่ ๘ ให้จักรพรรดิมีพระราชอำนาจในการพิจารณากำหนดการเปลี่ยนศักราช ซึ่งเป็นพระราชภาระหน้าที่ของจักรพรรดิที่มีมาแต่เดิม

มาตราที่ ๙ กำหนดกฎระเบียบการแต่งกายและเครื่องนุ่งห่มของราชสำนัก

มาตราที่ ๑๐ จำแนกลำดับของขุนนางตระกูลต่าง ๆ

มาตราที่ ๑๑ กำหนดบทลงโทษด้วยการเนรเทศผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนคำสั่งของผู้สำเร็จราชการหรือตัวแทนของรัฐบาลวิชญ์ซึ่งประจำอยู่ที่กรุงเกียวโต

มาตราที่ ๑๒ การลงโทษขุนนางต้องมีบทลงโทษตามลำดับของขุนนาง

มาตราที่ ๑๓-๑๗ การกำหนดกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับเชื้อพระวงศ์ที่ออกผนวชเป็นพระในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “มนสะเกกิ” (Monzeki) โดยมนสะเกกิที่จะขึ้นมามีตำแหน่ง

ตำแหน่งสำคัญ ๆ ในทางศาสนา เช่น เจ้าอาวาสวัดสำคัญ ๆ ที่มีอิทธิพลทางศาสนาและการเมือง แม้ได้รับการแต่งตั้งจากราชสำนักแต่โชกุนมีอำนาจที่จะยับยั้งการแต่งตั้งนั้น ๆ ได้ (พิพาดา ยังเจริญ ๒๕๔๖ : ๒๑๙-๒๒๐)

หากพิจารณารายละเอียดของกฎหมายคุงะ โมะะ-ฮัตโต ทั้ง ๑๗ มาตราจะเห็นได้ชัดเห็นว่า กฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจต่อรัฐบาลโชกุนในการเข้าไปแทรกแซงอำนาจทางการเมืองการปกครองของจักรพรรดิและราชสำนักอย่างมาก โดยเฉพาะในมาตราที่ ๒ ถึง มาตราที่ ๗ รัฐบาลโชกุนได้เข้าไปแทรกแซงนับตั้งแต่การจำแนกตำแหน่งของเชื้อพระวงศ์ การยับยั้งการเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอัครมหาเสนาบดี เสนาบดีฝ่ายซ้าย เสนาบดีฝ่ายขวา และผู้สำเร็จราชการแทนองค์จักรพรรดิที่ได้รับการแต่งตั้งจากราชสำนัก การเข้าไปควบคุมการพระราชทานตำแหน่งขุนนางทางการทหารในราชสำนักของจักรพรรดิที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลโชกุน รวมทั้งยังกำหนดเรื่องการสืบทอดทายาทของครอบครัว เชื้อพระวงศ์และขุนนาง รัฐบาลโชกุนกำหนดให้สืบทอดได้เฉพาะทายาทที่เป็นผู้ชายเท่านั้น และห้ามการรับบุตรชายที่มีความสามารถจากตระกูลอื่นมาเป็นบุตรบุญธรรมอีกด้วย กฎเกณฑ์และข้อบังคับเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการดำเนินการควบคุมและลดรอนอำนาจการเมืองการปกครองของจักรพรรดิและราชสำนักทั้งสิ้น

นอกจากการควบคุมอำนาจตามกฎหมายคุงะ โมะะ-ฮัตโตแล้ว จักรพรรดิและราชสำนักก็ไม่มีอิสระเพราะพระราชวังเกี่ยวเนื่องที่รัฐบาลโชกุนสร้างถวายจักรพรรดินั้น มีขนาดไม่กว้างขวางมากนักสำหรับเป็นทั้งที่ประทับของจักรพรรดิ เชื้อพระวงศ์ ขุนนางข้าราชการ และหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่แออัดอยู่ในเขตพระราชวัง อีกทั้งจักรพรรดิยังทรงถูกแยกให้ประทับอยู่แต่ภายในเขตพระราชฐาน พระองค์ไม่ทรงสามารถออกนอกเขตพระราชฐานได้ หากแม้พระองค์ทรงต้องการแปรพระราชฐานไปประทับที่ใดหรือเสด็จออกนอกพระราชวังก็จะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลโชกุนเสียก่อน โดยรัฐบาลโชกุนได้อ้างเหตุผลตามแนวคิดของศาสนาชินโตที่กำหนดให้องค์จักรพรรดิทรงมีฐานะเป็นเท็นโน (Tenno) ลูกของเทพเจ้าอะมะเตะระสุ (Amaterasu) ที่ผู้ใดจะเข้าถึงองค์สมมุติเทพไม่ได้ แต่แท้ที่จริงเป็นการดำเนินการของรัฐบาลโชกุนโทะกุงะวะที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปิดโอกาสการติดต่อของจักรพรรดิกับบุคคลภายนอกพระราชวังเพื่อป้องกันกระแสสมกำลังคนและอำนาจขึ้นมาโค่นล้มโชกุนตระกูลโทะกุงะวะเป็นสำคัญ

จากการศึกษาจากกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในสมัยโทะกุงะวะตอนต้น โชกุนตระกูล

โทะงุะวะระประสบความสำเร็จในการใช้มาตรการแบ่งประเภทของไคเมียวตามความสัมพันธ์ระหว่างโชกุนกับไคเมียว การออกกฎหมายนูเกะ โมะะ-ฮัตโตะ เพื่อควบคุมไคเมียวให้รู้จักหน้าที่และรู้จักประมาณตน ตลอดจนการควบคุมไคเมียวตามระบบชั้นกินโคะตะอิเพื่อบังคับให้ไคเมียวต้องสร้างที่พักของตนที่กรุงเอโดะ โดยต้องให้บุตรและภรรยา มาอาศัยที่บ้านหลังนี้ตลอดไป ส่วนไคเมียวต้องอาศัยที่บ้านนี้สลับกับบ้านในแคว้นของตน ซึ่งส่งผลให้ ไคเมียวไม่กล้าก่อการกบฏ เพราะมีบุตรและภรรยาเป็นตัวประกัน ส่วนการควบคุมอำนาจทางการเมืองของจักรพรรดิ โชกุนโทะงุะวะระได้ใช้มาตรการการออกกฎหมายคุะเงะ โมะะ-ฮัตโตะ ซึ่งสามารถเข้าไปแทรกแซงและลดรอนอำนาจทางการเมืองการปกครองของจักรพรรดิและราชสำนักได้เป็นผลสำเร็จ จนส่งผลให้ตระกูลโทะงุะวะระสามารถเข้ามาบริหารและปกครองประเทศได้ยาวนานกว่า ๒๕๐ ปี (ค.ศ. ๑๖๐๓-๑๘๖๘) แต่อย่างไรก็ตามในตอนปลายสมัยโทะงุะวะระ ไคเมียวของแคว้นต่าง ๆ เริ่มมีฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำ อันมีสาเหตุหลักสืบเนื่องมาจากความจำเป็นที่ต้องใช้จ่ายเงินในการเดินทางเข้ามายังเอโดะ การบำรุงรักษาที่พักทั้งสองแห่ง รวมทั้งต้องใช้จ่ายเงินในการจัดซื้อของขวัญและของกำนัลที่มีค่าจำนวนมากให้กับโชกุนในงานพิธีต่าง ๆ ตามระบบชั้นกินโคะตะอิ ภายได้สภาวะการณทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำดังกล่าว ได้มีส่วนกระตุ้นให้ ใน ค.ศ. ๑๘๖๗ ไคเมียวจาก ๔ แคว้นทางใต้และทางตะวันตกเฉียงใต้ ได้แก่ ชิฌุชะห์ซุมะะ ฮิเส็น และโทะชะเริ่มมีปฏิริยาต่อต้านจนนำไปสู่การโค่นล้มอำนาจของโชกุน และฟื้นฟูพระราชอำนาจของจักรพรรดิในสมัยเมจิ

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. (๒๕๒๔). “ลักษณะของสังคมจารีตประเพณี” ใน **กระบวนการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ทางการเมืองของญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์.
- พิพาดา ยิ่งเจริญ. (๒๕๔๖). **จักรพรรดิ ชุนนาง นักรบ และพ่อค้าในสังคมญี่ปุ่น ก่อนสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ชรี สุมิตร. (๒๕๔๓). **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพ็ญศรี กาญจน์มัย. (๒๕๓๘). **ญี่ปุ่นสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์.
- มะติ่นะ พุทธิมาศ. (๒๕๔๖). **ผลของระบบซังกิง-โคะตะอิที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของญี่ปุ่น (ค.ศ. ๑๖๓๕-๑๘๖๘)**. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (๒๕๒๕). **การควบคุมอำนาจทางการเมืองและโครงสร้างการปกครองของญี่ปุ่นสมัยโทกูงาวะ. เอกสารวิชาการไทย-ญี่ปุ่นศึกษา ปีที่ ๔ เล่ม ๑**.
- สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม. (๒๕๕๑). **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อโนทัย อภัยยานุกร. (๒๕๔๘). **ความรุ่งเรืองสมัยโทะกูงะวะตอนต้น (ค.ศ. ๑๖๐๓-๑๖๕๑)**. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

หนังสือภาษาอังกฤษ

- Conard D., Toman. (1967). **Politics in the Tokugawa Bakufu 1600-1843**. London : Oxford University Press.
- David John, Lu. (1974). **Source of Japanese History : V. 1**. New York : McGraw-Hill.

George, Sansom. (1984). **A History of Japan 1615–1867**. Tokyo : Charles E. Tuttle Company.

John Whitney, Hall. (1981). **Japan from Prehistory to Modern Times**. Tokyo : Charles E. Tuttle Company.

_____. (1997). **The Cambridge History of Japan : V. 4. : Early Modern Japan**. Cambridge : Cambridge University Press.

Stephen, Turnbull. (2012). **Tokugawaleyasu : Leadership, Strategy, Conflict**. Oxford : Osprey Publishing Midland House.

Toshio G., Tsukahira. (1970). **Feudal Control in Tokugawa : The Sankin – Kotai System**. Cambridge : East Asian Research Center University Press.

